

BOEKRESENSIES

A S van der Woude (General editor), *The World of the Bible, Bible Handbook Vol. 1* (translated by Sierd Woudstra), W B Eerdmans, Grand Rapids, Michigan 1986, 400 pp. Prys \$34,95.

Hierdie boek is 'n vertaling van die Nederlands: *Bijbels Handboek, Deel I: De wereld van de Bijbel*, Kok, Kampen 1981.

Dit is die oortuiging van die redaksie van dié reeks dat daar sowel binne as buite die kerke nie genoeg van die resultate van die moderne bybelnavorsing kennis geneem word nie. Tog is daar volgens hulle 'n behoefte aan wetenskaplik verantwoorde inligting aangaande die land van die Bybel en aangaande die geskiedenis, taal, inhoud en interpretasie van sowel die Ou as die Nuwe Testament. Dit is juis dié leemte wat hierdie reeks wil vul. Die reeks bestaan uit 4 volumes. Hierdie een oor die wêreld van die Bybel; een oor die Ou Testament; een oor die intertestamentêre periode en een oor die Nuwe Testament.

Die boek is veral ingestel op die algemene bybelleser, maar die inligting is ook waardevol vir Bybelkunde en voorgaande teologiese studente.

Laat dit onmiddellik gesê word: Die boek is 'n skat van waardevolle inligting. Veral die soort kennis wat 'n mens by teologiese studente (en predikante) verwag. Die boek is ook buitengewoon goed versorg. 'n Aantal kaarte en foto's verhoog die waarde daarvan nog meer. Aan die einde van elke afdeling is daar boonop 'n literatuurlys vir diegene wat nog meer te wete wil kom oor dié spesifieke onderwerp.

Die boek en die reeks is die resultaat van samewerking tussen 'n groep hoofsaaklik Nederlandse geleerdes uit diverse kerkelike rigtings.

Die inligting word op bevattlike manier deurgegee. Daar word aan die volgende sake aandag gegee: Die **geografie** van Palestina en omliggende lande (J H Negenman en B van Elderen); die **argeologie** van Palestina en omliggende lande (H J Franken en C H J de Geus); die **skryfsisteme en tale** van die wêreld van die Bybel (J C de Moor, J Hoftijzer, G Mussies); die **teksgeskiedenis en tekskritiek** van die Ou en Nuwe Testament (E Tov, J Smit Sibinga); 'n **geskiedenis** van die antieke Nabye Ooste (K R Veenhof, M A Beek) en ten slotte Bybelse gebruike — sowel godsdienstig as dié van die alledaagse lewe — (K Roubos).

Hierdie oorsig gee 'n mens 'n indruk van die magdom inligting wat in die boek te vind is. Die medewerkers en die redaksie is oor die algemeen internasionaal erkende geleerdes. Alhoewel die boek in 'n populêre trant geskryf is, is dit kennelik die resultaat van grondige wetenskaplike navorsing.

Ek wil die boek sterk aanbeveel by predikante en studente: Om te koop én om te lees.

W S Prinsloo

A van Selms, *Job: A practical commentary* (Text and Interpretation), W B Eerdmans, Grand Rapids 1985, 160 pp. Prys onvermeld.

Hierdie boek is 'n vertaling uit die Nederlands (*Job: Een praktische Bijbelverklaring*) wat in 1984 by Kok, Kampen in die reeks *Tekst en Toelichting* verskyn het. Die oogmerk van die reeks is om maklik verstaanbare en praktiese toelichting van die teks te gee. Bybelboeke

word nie vers vir vers nie, maar wel perikoop vir perikoop behandel. Hierdie boek van wyle prof. Van Selms voldoen aan al bogenoemde vereistes.

In die inleidende gedeelte word o.a. 'n oorsig van die inhoud gegee; die struktuur van die boek word bespreek asook die plek en tyd van oorsprong; die redaksiegeskiedenis kom ook aan die orde; daar word ook 'n oorsig gegee van die verskillende maniere waarop die boek Job in die verlede geïnterpreteer is. Die outeur gee vervolgens sy eie opvatting oor hoe die boek Job gelees moet word. Hy toon aan dat dit tot die wysheidsliteratuur behoort. Hy sien dit basies as 'n protes teen die destydse wysheid, by name teen die vergeldingsdogma. In dié sin is die boek Job 'n eksistensiële noodkreet. Van Selms wys verder tereg daarop dat die boek Job op verskillende vlakke opereer. Veral die dialoë wat 'n belangrike rol in die boek speel, laat die meervlakkigheid nog meer na vore tree. Na die inleidende gedeelte word elke hoofdeel van die boek Job dan perikoop vir perikoop bespreek. By die bespreking van die dialooggedeeltes volg Van Selms 'n interessante metode in die sin dat hy telkens elke spreker self aan die woord stel om op dié manier self sy standpunt te verklaar.

Van Selms was uitnemend geskik om hierdie verklaring te skryf veral omdat hy in die reeks *De prediking van het Oude Testament* (POT) 'n uitvoerige kommentaar van Job in twee dele geskryf het. Dit het hom in staat gestel om op oorsigtelike en kernagtige, maar tog verstaanbare wyse die essensie van die boek Job weer te gee. In die woord van die outeur sou die inhoud van Job soos volg saamgevat kan word (p. 19): "If in struggle and pain one comes to a personal encounter with God, all one's questions melt away."

Ek wil die boek hartlik aanbeveel by elkeen wat geïnteresseerd is in die teks en die betekenis van die Bybel. Dit sou ook as goeie gids by sowel persoonlike Bybelstudie as Bybelstudie in groepsverband gebruik kon word. Ook by die maak van 'n preek sou die boek 'n handige hulpmiddel wees om 'n geheelindruk van die boek Job te kry.

Die boek strek tot eer van die nagedagtenis van prof. Van Selms.

W S Prinsloo

R C Gruenler, *The Trinity in the Gospel of John. A Thematic Commentary on the Fourth Gospel*, Baker Book House, Michigan 1986, 159 pp. Prys \$9,95.

"No single book speaks more to this theme of God's fundamentally social nature than does the Gospel of John" (vii). Vanuit hierdie gesigspunt benader Gruenler die verhouding tussen Vader, Seun en Gees. Hy gee allereers 'n redelik omvattende bespreking oor wat hy "the social nature of God" noem. Daarna spoor hy hierdie sosiale verhoudings op 'n sistematiese wyse deur die Evangelie na.

Die probleem wat hy bespreek is wesenlik in die Johannesevangelie. Dit gaan oor die verhouding tussen die Vader en die Seun wat nie eenduidig in die Evangelie geskets word nie. Soms is die Seun totaal aan die Vader ondergeskik en kan Hy niks uit Homself doen nie, terwyl Hy op ander plekke as in of selfs een met die Vader beskryf word. Vanuit sy sosiologiese benadering van die "Triune Community" (x) wil hy dan aantoon dat die verhouding tussen die Vader, Seun en Gees dinamies is. Daar is nie net van die individualiteit en outoriteit sprake nie, maar ook van 'n onderwerpde diens aan mekaar met die doel om mekaar gelukkig te maak. So luister die Vader o.a. ook na die Seun en verheerlik Hom soos die Seun na die Vader luister en Hom verheerlik. "The Gospel of John intimates that each of the persons of the Trinity willingly, lovingly, and voluntarily seeks to serve and please the other. This does not diminish the distinctive roles of Father, Son and

Holy Spirit, but highlights their co-inherence as interacting persons" (xvii). Die frase wat veral in die verband belangrik is, is die "mutual disposability" (xix) van die Drie-eenheid. In so 'n verhouding bloei outoriteit in diens.

Dit is tog jammer dat Gruenler die boek in die vorm van 'n (tematiese) kommentaar aanbied. 'n Kommentaar in die gewone sin is dit nie en 'n mens kan dit ook nie daarvoor gebruik nie, hoewel Gruenler hfst. 1—21 sistematies vanuit die reeds genoemde tematiese perspektief deurgaen. Die boek neem dus die vorm van 'n kort tipe kommentaar oor elke relevante vers aan en die eindresultaat is nie so vrugbaar as wat verwag sou word nie. Die trefkrag van die boek sou groter gewees het as hy in plaas van die sistematiese deurgaen van die teks liewer die verse tematies saamgegroeper en bespreek het. 'n Goeie samevatting van die materiaal word ook gemis.

'n Verdere punt van kritiek is dat die effek van Gruenler se analise tog uiteindelik die besondere posisie van die Vader en selfs van die Seun laat skade lei (hoewel Gruenler dit miskien nie so bedoel het nie). Hoewel die Vader bv. na die Seun luister, doen Hy dit nie primêr uit 'n diensmotief nie, maar omdat die Seun se wil volkome aan syne onderworpe is. Alles wat die Seun doen, doen en sê Hy soos die Vader Hom geleer het! Die Seun praat dus nie vanuit presies dieselfde outoriteit as die Vader nie en die Vader luister ook nie op dieselfde wyse na die Seun as omgekeerd nie. Die Vader praat uit 'n outoriteitsposisie; die Seun praat weer uit 'n gehoorsaamheidsposisie. So moet die besondere funksionele en relasionele grense tussen Vader, Seun en Gees bewaar bly! Die gevaar bestaan dat Gruenler se analise juis in dié opsig oortree.

Hierdie werk van Gruenler bied beslis interessante en prikkelende gedagtes rondom die goddelike interpersoonlike dinamiek. As sodanig is dit die moeite werd om te lees, ook deur persone wat nie spesifiek in die Johannese literatuur belang stel nie.

J G van der Watt

W Hendriksen, *Meer as oorwinnaars*, Vertaal deur T Kritzinger (Slapband), Lux Verbi, Kaapstad 4de druk 1986, 218 pp. Prys R13,50.

Hendriksen het die oorspronklike werk: "More than conquerors" reeds in 1939 geskryf. Dat dit nou reeds 'n vierde druk in sy Afrikaanse vertaling beleef het, bewys dat dit in 'n groot behoefte voorsien en as populêr beskryf kan word.

Die eerste ses hoofstukke is inleidend van aard en handel agtereenvolgens oor:

1. Inleidingsvraagstukke (doel, tema, lesers, skrywer en datering).
2. 'n Algemene ontleding om aan te toon dat die sewe afdelings waarin die skrywer die boek verdeel, op parallelle wyse (elkeen) die tydspan tussen die eerste en die tweede koms van Christus dek.
3. Die eenheid van die boek.
4. Progressie in die beskrywing van die laaste oordeel.
5. Die verklaring van die simboliek in die boek.
6. Agtergrond en uitgangspunt van die verklaring.

In hierdie ses hoofstukke kom die skrywer tot die gevolgtrekkings wat hy in die vorm van stellings formuleer. Stellings een tot vier bring hom tot die slotsom dat die struktuur van die boek Openbaring progressief-parallelities van aard is.

Hoofstuk sewê tot veertien bied 'n verklaring van elk van die sewe afdelings waarin die boek verdeel word.

Hendriksen maak gebruik van die grammaties-historiese verklaringsmetode en hou

hom streng aan 'n behoudende gereformeerde standpunt en beroep hom dikwels daarvoor op F W Grosheide. Die oorspronklike werk is in eenvoudige en keurige taal geskryf wat deurgaans die entoesiasme van die skrywer oor sy onderwerp laat deurskemer.

Predikante, studente en lidmate kan steeds met groot vrug gebruik maak van hierdie kommentaar. Dit is egter kort en diegene wat 'n bietjie meer detail en diskussie met ander standpunte in die eksegeese soek, sal dit moet aanvul met ander bronne.

Ongelukkig is die vertaling nie altyd keurig genoeg nie. Waar die skrywer van die voorwoord bedoel 'verklarings waarin die fantasie 'n rol speel' het die vertaler 'fantastiese verklarings', wat die teenoorgestelde kan beteken as wat die skrywer bedoel het. Die besondere 'its background' word veralgemeen na 'die agtergrond' (bladsy 37); om maar twee voorbeelde te noem. 'n Mens sou kon aanbeveel dat so 'n populêre werk 'n slag opnuut vertaal moet word.

P P A Kotzé

H D McDonald, *The atonement of the death of Christ*, Baker Book House, Grand Rapids, Michigan 1985, 371 pp. Prys \$19,95.

H D McDonald, emeritus professor van London Bible College, wat twee doktorsgrade aan die Universiteit van London verwerf het, het al elf boeke geskryf waaronder een getiteld *Forgiveness and atonement*.

In Deel I van die boek oor die versoening in die geloof van die kerk, behandel die outeur verskillende aspekte van die versoening. In Deel 2 kom die Skrifgegewens aan die beurt, nl. die Sinoptiese Evangelies, Johannese literatuur, Pauliniese briewe, die brief aan die Hebreërs en die ander Nuwe Testamentiese boeke.

Die grootste gedeelte van die boek nl. bl. 113—355, is gewy aan 'n dogma-historiese oorsig van die versoening. Die Kerkvaders word op bl. 115—162 behandel. Bl. 163—180 is gewy aan Anselmus en Abelardus en vanaf bl. 181—355 volg die Hervormers en verskillende skrywers tot vandag toe. Dit is dus duidelik waar die swaartepunt van die boek lê.

Ten slotte is daar 'n uitgebreide bibliografie (9 bladsye), 'n outeursindeks en 'n indeks van Bybeltekste. Uit die bibliografie blyk dit dat heelwat ouer werke, ook uit die vorige eeu, geraadpleeg is. Die outeur noem wel die (nog onvoltooide) reeks van J Pelikan, maar ek mis die nuwere dogmageskiedenis van A Adam, J L Gonzalez en die reeks onder die redaksie van C Andresen.

Wat die Patristiese tydvak betref, deel die skrywer hulle onder vier temas in: 1) die vereiste van sedelikheid, d.w.s. die verbinding van Christus se sterwe op een of ander wyse met 'n goeie lewenswyse by die mens en dié gedagte word veral by die Apostoliese Vaders gevind; 2) in 'n afdeling getiteld "Oorwinning oor die dood", behandel die outeur Irenaeus, Atanasius en die drie sg. groot Kappadosiërs; 3) Origenes, Gregorius van Nissa, pous Gregorius, Petrus Lombardus, Cyrillus van Aleksandrië en Johannes van Damaskus behandel hy in die hoofstuk oor die betaling van 'n losprys; 4) in die hoofstuk oor die behoefte aan versoening kom Origenes, Cyrillus van Jerusalem, Gregorius van Nazianze, Basilius van Sesarea, Johannes Chrysostomus, Cyrillus van Aleksandrië, Tertullianus, Cyprianus, Hilarius, Ambrosius en Augustinus aan die orde. Verbasend en onverskoonbaar is dat die skrywer nie die standaardwerk oor die Kerkvaders, nl. *Early Christian doctrines* van J N D Kelly geraadpleeg het nie. Sy onsekerheid oor wat Atanasius geleer het, sou dan opgeklar gewees het. Na die verskyning van G Hallonsten se boek *Satisfactio bei Ter-*

tullian in 1984 sal die gedeelte oor Tertullianus ook gewysig moet word. In die geheel gesien, is sy indeling onder die vier hoofde geslaagd maar mens kry die indruk dat die skrywer sterk op sekondêre literatuur gesteun het vir die deel oor die Kerkvaders.

McDonald se behandeling van Anselmus is geslaagd en sy evaluasie van Anselmus is indringend. Hy kon egter ook op pous Gregorius I gewys het by wie mens argumente terugvind wat later beter en breër uitgewerk word by Anselmus oor die rede waarom God mens geword het.

Onder die opskrif "Die eis van geregtigheid" word Luther, Melancton, Zwingli, Calvyn, Frans Turretin, Charles Hodge, W G T Shedd en A A Hodge behandel, wat almal die feit beklemtoon het dat in Christus se versoening Hy die goddelike oordeel oor sonde ten behoeve van die mens gedra het. Faustus Socinus, Arminius, Filippus van Limborch en Hugo Grotius behandel McDonald onder die tema "Die wysiging van die wet". Daarna kom Schleiermacher en Ritschl aan die beurt as verteenwoordigers van die krag van die goddelike handeling. Ook John Campbell, F D Maurice, B F Westcott, R W Dale, P T Forsyth, G Aulen, R C Moberley, James Denney, E Brunner word agtereenvolgens breedvoerig bespreek.

In die laaste twee hoofstukke word verskillende skrywers in die middeleeue en na-reformasie tyd behandel o.a. Bernardus van Clairvaux, Petrus Lombardus, Tomas van Aquino, John Owen en Jonathan Edwards asook moderne en kontemporêre skrywers soos Barth, Tillich, Louis Berkhof, Berkouwer, tot die bevrydingsteoloog Gutiérrez kom aan die beurt.

In sy gevolgtrekking gaan McDonald uit van die spreuk dat "mens nie langs een weg tot so 'n groot geheimenis kan kom nie". Hy wil nie nog 'n ander teorie ontwerp of 'n sinkretistiese formule voorstel nie maar mens moet van die volgende feite uitgaan: die heiligheid en liefde van God wat inhou dat omdat Hy heilig is, Hy sonde veroordeel maar vanweë sy liefde wil Hy die mens tot seunskap vernuwe; in die versoeningsleer is daar ook sprake van 'n offer en plaasvervangings want die gedagte van 'n offerande is 'n fundamentele aspek van die dood van Christus in die Nuwe Testament en deur sy dood neem Christus die mens se plek in en dra vir die mens die straf van sy sonde en skuld.

Uiteindelik is dit ook waar soos McDonald sê (bl. 343), dat ons beste gedagtes oor die versoening wat deur God in die kruis van die Here Jesus Christus bewerk is, slegs in ons aanbidding en verheerliking tot uitdrukking kom. So wys McDonald op Bernardus van Clairvaux wat die gedagte van die losprys as die oorheersende beginsel beskou het maar in 'n lied die liefde van God aan die kruis besing het en Abelardus wat versoening hoofsaaklik as die wek van wederliefde by die mens beskou het, in sy lied dit uitjubel hoe God ons sondes aan die kruis gedra het (bl. 350).

McDonald se boek is, ten spyte van gebreke waarop gewys is, (o.a. ook 'n afwesigheid van Duitse literatuur, behalwe in Engelse vertalings en die feit dat hy moderne teoloë soos Gogarten, Bultman, Dorothee Sölle, H Berkhof, Wiersinga en Prenter nie behandel nie), tog 'n belangrike boek en as inleiding en hulp by die bestudering van die versoening sal mens nie daarby kan verbygaan nie.

C F A Borchardt

Robert P Lightner, *Evangelical Theology. A Survey and Review*, Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 303 pp. Prys onvermeld.

Die titel mag misleidend wees. Dit kan naamlik die indruk wek dat hier 'n komplette oorsig

gegee word oor die ganse Teologie. Dit is nie die geval nie. Uit die gebied van die Sistematiese Teologie wil die skrywer slegs enkele en met name van die belangrikste leerstukke uit die dogmatiek aan die orde stel. So gee hy dan aandag aan die Skrif-beskouing, die triniteit, die leer oor die duivel, oor die skepping, verlossing, die kerk en die toekoms. 'n Baie beperkte oorsig dus, maar wat hy doen, doen hy goed. Elk van die leerstukke voorsien hy ook van 'n kort historiese, eintlik dogma-historiese oorsig, hy gee ook enkele belangrike afwykinge onder bekende teoloë, formuleer praktiese suggesties en vrae oor die toepassing van die besondere leerstuk.

Die skrywer wil dus met sy boek, maklik en vlot geskrywe, teologiese studie stimuleer en liefde probeer kweek vir die Teologie wat hy die koningin van die wetenskappe noem.

Die skrywer handhaaf deurgaans 'n baie ortodokse instelling; waag nie om eksperimenteel dinge anders te probeer formuleer nie, en gaan ook nie diep in op standpunte van ander teoloë nie. 'n Bietjie probleemloos word die een waarheid na die ander eenvoudig gekonstateer. Die boek is kennelik bedoel vir beginners, en sal dan ook vanuit dié oogmerk beoordeel moet word.

J A Heyns

F C Fensham (red.), *Drie eeue van genade*, Ned. Geref. Gemeente Stellenbosch 1686—1986, NG Kerk-Uitgewers, Kaapstad 1986, 175 pp. Prys R33,04.

By die oudste plattelandse dorp én die tweede oudste gemeente in ons land, naamlik Stellenbosch, pas 'n gedenkskrif van hierdie gehalte.

Onder redaksie van die bekende Hebraïcus en kerkgeskiedenis-liefhebber, prof. Charles Fensham het *Drie eeue van genade* verskyn — 'n kleurvolle boek by geleentheid van Stellenbosch-gemeente se driehonderdjarige bestaan in 1986. Bekende geleerdes soos proff. E Brown, F Smuts, G Cillie, B Muller e.a. het meegewerk. In 'n aangename verhaaltant word die geskiedenis van hierdie besondere gemeente geteken: sy predikante, sy werksaamhede op sovele terreine (bv. sending, barmhartigheidsdiens en kerklike verenigings); sy betrokkenheid by sake soos kerkmusiek, die Teologiese Kweekskool en natuurlik die studerende jeug word in afsonderlike hoofstukke saaklik en onderhoudend aan die orde gestel. 'n Persone- en sakeregister verseker naslaangehalte van besondere trefrag.

Ryk geskakeerd is die geskiedenis van hierdie besondere gemeente en manne van naam spreek mens uit die heldegalery toe: daar is die bekende driemanskap, (Neethling, Murray en Hofmeyr), eerbiedwaardige leraars (waaronder J S Gericke, A P Treurnicht, T N Hanekom, A F Louw, G B A Gerdener — 'n totaal van 29 tot op datum) 'n orrelis soos F W Jannasch, en uit vervloë dae die karakters Adam Tas, Meent Borchers, Sybrand Mancadan en dies meer. Inderdaad is die geskiedenis van hierdie gemeente intiem verpleg met kultuur-historiese gebeure én is daar hoofstukke wat ook kerkgeskiedkundige betekenis het ver buite die grense van die Eikestad. Daar is bv. die Du Plessissaak, die stryd rondom Engelse dienste, die neerslag van die afskaffingsbeweging in die vorige eeu, liturgiese oplewings, die Christen-Studentevereniging, ens.

Hierdie pragtige boek se Africana-waarde word verhoog deur die mooi drukwerk, stylvolle afwerking en die talle foto's waarvan baie gekleur is. Hierdie deeglike en lesenswaardige uitgawe is 'n **moet** vir elke gemeentelid, die talle oud-studente wat in hierdie kerk vir 'n langer of korter periode 'n geestelike moeder gevind het, vir enige versamelaar en elke kultuurmens.

Prof. Fensham *cum suis* het 'n hoë standaard gestel en verdien saam met die NG Kerk-Uitgewers die mooiste gelukwensinge.

P B v.d. Watt

J J Kritzinger, *Statistiese beskrywing van die godsdienstige verspreiding van die bevolking van Suid-Afrika*, Instituut vir Sendingwetenskaplike Navorsing (ISWEN), Universiteit van Pretoria, Pretoria 1985, 43 pp. Prys R5,00.

Die onderhawige publikasie wat handel oor die 1980-bevolkingsensus, is die eerste uitvoerige ontleding van godsdienstige statistiek in Suid-Afrika. Dit is 'n projek wat onderneem is as onderdeel van die omvattende ondersoek van die RGN na *Tussengroepverhoudinge in Suid-Afrika*.

As basis is die 71 statistiese streke van die Republiek van Suid-Afrika geneem asook die toenmalige onafhanklike swart state te wete Transkei, Bophuthatswana en Venda. In 74 tabelle wat as bylae toegevoeg word, word hierdie gegewens vir elke streek aangedui en in elke streek word die godsdienstige samestelling van elke etniese groep asook die hoofbevolkingsgroepe en totale bevolking afsonderlik aangedui. Aspekte wat besondere aandag in die analise van die statistiek kry, is die godsdienstige beeld van die land in geheel, die verskillende kerklike patrone in die stad en op die platteland, die verskille tussen die geografiese streke, die onderskeie kerklike patrone van die bevolkingsgroepe en die kerngebiede van die verskillende kerklike groeperings.

Enkele van die belangrikste gevolgtrekkings is die volgende: by die blanke, bruin en swart bevolkingsgroepe is daar meer as 'n 75% kerklike aanhang — slegs die Asiërs is vir 'n klein minderheid (12,5%) Christene. Daar is dus ongeveer 4,5 swart lidmate van 'n kerk vir elke blanke kerklidmaat. Van die swart etniese groepe is dit slegs die Vendas en Shangaan/-Tsongas wat ongeveer om die helfte verdeel is tussen Christene en tradisionaliste. Die onafhanklike swart kerke het vanweë 'n geweldige groei die oorheersende posisie in feitlik al die swart etniese groepe verkry: 20% van die hele bevolking, d.w.s. ongeveer 30% van die swart bevolking, is reeds by hierdie kerke ingeskakel.

Hierdie publikasie spreek van deeglike en verantwoorde navorsing en analises en dit is ongetwyfeld 'n stuk baanbrekerswerk t.o.v. die uitvoerige ontleding van godsdienstige statistiek in Suid-Afrika.

Saam met die outeur van hierdie insiggewende en geslaagde publikasie kan gestel word dat die godsdienstige affiliasie van mense hulle persoonlike lewens en ook hulle verhoudings met ander mense diepgaande beïnvloed. Dit bied daarom baie waardevolle leesstof vir enige persoon wat in sake soos godsdienstige affiliasie, tussengroepverhoudinge, asook verdere kerklike en sensus-beplanning belangstel.

J W Hofmeyr

William L Coleman, *Bou 'n nuwe lewe*, Lux Verbi, Kaapstad 1986, 125 pp. Prys R9,10.

Hierdie Afrikaanse verwerking van die Engels: *Understanding Suicide*, wil 'n uitweg bied aan mense wat worstel met die probleem van selfmoord. Hier word praktiese hulp gebied

aan mense wat deur selfmoord aangeraak is of wat dit oorweeg.

Die inhoud van die boek word in vier dele verdeel:

Deel een: Die tragedie van selfmoord en al die vroeë wat dit oproep. Deel twee: Allerlei feite in verband met selfmoord. Die statistiese en ander gegewens ten opsigte van die voorkoms van selfmoord vandag. Deel drie: In hierdie gedeelte word die profiel van die potensieël selfmoordenaar geteken, en aangedui hoe hy herken kan word. Deel vier: Handel oor die pad vorentoe waar daar 'n selfmoordpoging was. Dit geld 'n poging wat suksesvol was en 'n poging wat onsuksesvol was. Hier word die persone wat so 'n poging oorleef het en in elk geval die naasbestaendes van 'n selfmoordpoging, pastoraal begelei tydens hierdie baie moeilike fase van hulle lewens.

Die boek is geskryf vir die gewone man op die straat. Dit lees maklik, gee 'n gebalanseerde standpunt ten opsigte van die verskillende fasette van die saak van selfmoord. Baie opvattinge wat die rondte doen oor selfmoord en wat nie gefundeer is nie, word ontmasker. Die gees waarin gehandel word met 'n baie sensitiewe saak, is positief, uit geloof en hoop. Allerlei wettiese benaderings word afgesny.

Vir almal wat te make kry met medemense wat neigings toon tot selfmoord, wat kennisse het wat met die probleem worstel, wat graag meer insig in die saak wil hê, kan met vrymoedigheid hierdie boek lees.

A C Barnard

Malan Nel, *Teologiese Perspektiewe op Gemeentebou*, NG Kerkboekhandel Transvaal, Pretoria 1986, 63 pp. Prys R7,50.

Soos tereg in die Voorwoord opgemerk word, is daar nog betreklik min gedoen om die nuwe vakgebied, Gemeentebou, teologies te fundeer en ook teologiese inhoud te gee. Volgens die skrywer is die doel van die boek om hierdie besinning te stimuleer. Ongelukkig is hierdie boekie maar die eerste in 'n reeks van drie. Die praktiese toepassing van die teologiese beginsels wat in hierdie deel gegee word, moet dus nog verskyn in die tweede en derde aflewering. Die behoefte wat daar ontstaan het aan teologiese fundering, nadat verskeie gemeenteboukursusse en -konferensies die afgelope tyd aangebied is, was waarskynlik die uitgewer en skrywer se motivering vir die publikasie van die eerste deel, voordat die praktiese gedeeltes gereed is. Dit is verstaanbaar, maar tog jammer omdat daar juis in die afgelope tyd 'n bewuswording gegroei het by Praktiese Teoloë dat teorie en praktyk in 'n eenheid hanteer moet word en dat die empiriese net soveel deel is van die teologie van hierdie vakgebied as die teoretiese besinning. Die "teologiese perspektiewe" wat hier aangebied word, is dus in dié sin onvolledig en moeilik beoordeelbaar. Juis die toepassing in die praktiese gemeentesituasie is dikwels die toets vir die suiwerheid al dan nie van die teologie wat agter alles lê. Daar word byvoorbeeld uitgegaan van die suiwer beginsel dat daar nie in 'n gemeente 'n "dissipelkring" naas die gewone lidmate mag bestaan nie. Onmiddellik ontstaan die vraag hoe hierdie beginsel in die praktyk van die gemeentebouprogram gestalte gaan vind?

In die Afrikaanse teologie is die werk wat hier gelewer word inderdaad baanbrekerswerk en die skrywer moet gelukkigewens word met die feit dat hy hier as voorloper, fundamentele werk vir hierdie vakgebied lewer. Die boek is saaklik, maar deeglik geskryf. Dit lees maklik en die gevatte en helder segginge wat so kenmerkend van die skrywer is, is werklik stimulerend. Die drukwerk is oor die algemeen van hoë gehalte, maar die uitgewer kon gerus meer moeite gedoen het met 'n beter gespasieerde en aantreklike **Inhouds-**

opgawe. Op p. 40 het daar ook 'n liederlike setfout ingesluit — iets wat met vandag se hoë standaard nie behoort te gebeur nie!

Die enkele kritiese opmerkings wat volg, moet gesien word teen die agtergrond dat hierdie pionierswerk is en dat daar nog relatief min geleentheid was om argumente te weeg. Dit is nie die bedoeling dat die waardering vir prof. Nel se poging en die onbetwisbare waarde van hierdie boek vir toekomstige besinning, deur 'n paar kritiese vrae versluier moet word nie! Die skrywer bereik immers juis sy doel wanneer teologiese denke gestimuleer word.

Die eerste vraag is of die skrywer nie meer moeite moes gedoen het om 'n eksegetiese onderbou vir sy besinning te verskaf nie? Reeds by die deurlees van die **Inhoud**, ontstaan die vraag of die afdeling aan die einde oor die Bybelse gebruik van die boubeeld nie in die teologiese perspektief wat dit voorafgaan, ingeweeft moes gewees het nie. Die teologiese perspektief sou soveel ryker gewees het as dit nie net 'n dogmatiese besinning oor 'n deel van die Christologie en ekklesiologie behels het nie, maar ook 'n grondige stuk eksegetiese oor ten minste sommige van die perikope wat so maklik aangebied word as grond vir sekere gemeenteboumodelle (byvoorbeeld Efes. 4:7—16 waar die groei uit die Hoof, Christus en die groei na die Hoof toe, eksegeties verhelder moes word). Daar word wel eksegetiese aangebied, maar dit is te veel woordeksegese terwyl te min gevra word na die werklike skopus van 'n bepaalde perikoop.

Tweedens wil dit al lyk asof hier 'n eng geestelike benadering, waarin die aardseheid van die kerk en die gewone konkrete werksaamhede van die kerk as instituut gedegradeer word, sy kop uitsteek. Op p. 6, paragraaf 6 word gesê dat die eenvoudigste manier om vas te stel of 'n gemeente sy betrokkenheid op en by God se wêreld verloor het, is 'n antwoord op die vraag: "waar dien die uitstaande leiers in die gemeente? In die finansiële kommissie, boukommissie, algemene sake óf in die Evangelisasie-, Sending-, Erediens-, Diens van Barmhartigheid- en Jeugkommissies." Hierdie vraag impliseer nie net 'n dualistiese skeiding tussen die sogenaamde geestelike take en die gewone (aardse) take in die gemeente nie, maar is ook heeltemal in stryd met die Bybelse leer oor die gewone (vergelyk Rom 12:3—7). Daar word verder op p. 8 die opmerking gemaak: "Gemeentebou vloei nie (en veral nie eerstens) uit 'n besorgdheid oor die oorlewing van 'n bepaalde instituut nie, maar 'n diepe besorgdheid of en die wyse waarop 'n bepaalde instituut God se doel met hom bereik." Hoewel die skrywer gelyk gegee moet word dat gemeentebou se uiteindelijke doel nie maar net die verbetering van strukture mag wees nie, kan mens tog met reg besorg wees oor hierdie teenstelling wat meer kere in die boek gemaak word — 'n teenstelling wat daartoe kan lei dat daar negatief na die kerk gekyk en oor die kerk gedink word en dat die instituut, waar die gewone harde sleurwerk gedoen moet word, waarsonder die Koninkryk nie gebou kan word nie, as van minder belang beskou word.

Derdens: Die missionêre blikpunt word deurgaans sterk beklemtoon en dit is ook 'n besliste winspunt van die boek. Maar hoewel die skrywer die apostolaatsteologie afwys, word die klem tog so swaar op die funksie van die kerk as instrument van God geplaas, dat dit wil lyk asof die skrywer tog in die slagtag van die apostolaatsteologie trap. Word dit byvoorbeeld nie net té sterk gestel as daar staan: "op geen wyse mag Gemeentebou 'n doel op sigself word nie."? (p. 10) As die kerk nie net bestaan ter wille van die wêreld nie, maar eerstens bestaan ter wille van God; en as die kerk God se proeftuin in hierdie wêreld is, dan mag gemeentebou nooit net 'n missionêre blikpunt hê nie en dan word die gemeente as sodanig ook eindpunt en nie net instrument nie! Die twee sake behoort nie teenoor mekaar gestel te word nie. Prof. Nel haal 'n sin uit Wurth en Wiersinga goedkeurend aan wat lees: "Al vermeerderend, bewaar 'n mens die kerk en terwyl jy die kerk goed bewaar, vermeerder jy hom" (p. 13), maar hierop sou mens wel die vraag kon vra: Maar waarom word daar dan hoegenaamd 'n spanning tussen hierdie twee sake opgebou?

Ten slotte moet die skrywer 'n pluimpie kry vir die feit dat hy m.i. met hierdie boek

daarin slaag om ondubbelsinnig aan te toon dat daar ruimte is vir Gemeentebou as afsonderlike vak of afdeling binne die Praktiese Teologie. Mens sou kon redeneer oor presies waar die grense getrek moet word en of die werksformule op p. 3 nie selfs nog fyner afgegrens moes word om oorvleueling met ander vakke te vermy nie. Die feit is egter dat Nel aangetoon het dat daar 'n terrein en studieveld vir Gemeentebou is wat nie deur een van die ander dissiplines gedek word nie.

Hierdie boekie word met groot vrymoedigheid aanbeveel. Daar kan met verwagting uitgesien word na die volgende twee dele.

J C Müller

Sodat my huis vol kan word, Reformatoriese perspektiewe op ons evangelisasieroeping vandag. 'n Versamelwerk van verskillende skrywers en uitgegee deur die Instituut vir Reformatoriese Studie, Potchefstroom 1986, 209 pp. Prys R12,00.

Die doelstelling van die boek is tweeledig: dit wil 'n grondige teologiese besinning wees oor die kerk se evangelisasieroeping vanuit 'n reformatoriese gesigshoek en daarom wetenskaplik verantwoord maar tegelykertyd wil dit ook 'n praktiese handleiding wees by evangelisasiewerk. Met die eerste oogopslag lyk die doelstellings teenstrydig en onversoenbaar met mekaar. Tog het die skrywers in 'n groot mate daarin geslaag om bevatlik en eenvoudig te skryf met die Gereformeerde teologie as basis en uitgangspunt.

Die werk is populêr en prakties genoeg om inderdaad gebruik te kan word as 'n handleiding by 'n evangelisasiekursus vir die gemeente. Dit is egter ook so wetenskaplik verantwoord dat studente in die evangelistiek daar nuttig kennis van kan neem.

Die skrywers is óf mense wat spesialiste is op hulle betrokke vakgebiede of betrokke is by praktiese evangelisasieprojekte. Op die wyse kon die wetenskaplike en praktiese komponente albei tot hulle reg kom.

Die tema **evangelisasie** word van vele kante af belig. Die Bybelse, teologiese en prinsipiële gesigspunte word behandel deur P J Buys. Om die probleem rondom die verhouding sending en evangelisasie op te los, aanvaar hy die standpunt dat sending die omvattende gerigtheid van die kerk op die wêreld is terwyl evangelisasie die sentrale element daarvan is, nl. die verkondiging van die Woord. Dit is egter betwyfel of evangelisasie net tot woordverkondiging beperk kan word. Sy stelling dat woordverkondiging primêr en daadverkondiging sekondêr is, word ook nie vandag meer oral in Gereformeerde kringe so ongekwalifiseerd aanvaar nie.

Verdere temas wat aandag kry is die amp van die gelowige en sy evangelisasieroeping, skoling van die gemeente vir evangelisasie, jeug, verslaafdes en spesifieke evangelisasiemiddele soos die koffiekamer, radio, audiovisuele middele, die telefoon en kleiner Bybelstudiegroepe.

Prof. A C Barnard gee 'n goeie ontleding van die oorsake van kerkvervreemding en prof. D J Bosch ontleed die vrugte wat aktiewe sending en evangelisasie vir die gemeente inhou.

Die boek ontkom ook nie heeltemaal die gebreke wat 'n versamelwerk met vele outeurs dikwels het nie. Heelwat temas word in verskillende artikels herhaal soos byvoorbeeld die verhouding tussen sending en evangelisasie, skoling van die gemeente en gemeentebou. Dit is egter nie so 'n groot probleem nie aangesien verskillende perspektiewe op dieselfde tema tog insiggewend is. Vir die verskeidenheid van benaderingswyse word gekompenseer deur die Gereformeerde uitgangspunt wat soos 'n goue draad deur al die ar-

tikels loop. Die klem val deurgaans op die verbondsgemeente wat as liefdesgemeenskap, getuienisgemeenskap en heiligheidsgemeenskap in die wêreld moet bestaan en so God se spontane evangelisasiemiddel moet wees. Slegs van daaruit en daarnaas kan ook ander besondere evangelisasiemiddele benut word.

In tye van sekularisasie en kerkvervreemding wat kerke in Suid-Afrika tans beleef, dring die evangelisasietaak homself na vore. Baie organisasies wil dit vir die kerk doen. Die verdienste van die boek is dat dit die verbondsgemeente oproep tot verantwoordelikheid en ook praktiese riglyne neerlê van hoe dit gedoen kan word. Dit was hoog tyd om 'n Gereformeerde visie op die evangelisasietaak van die kerk in Afrikaans te kry. Die Instituut vir Reformatoriese studie moet gelukkig word dat hulle dit aangepak het. Die boek daag Afrikaanse gemeentes uit om hulle evangelisasieroeping te vervul. Dit verdien die aandag van elke evangelisasie- en sendingkommissie van plaaslike gemeentes. Dit kan bestel word van: Die Direkteur, Departement Sentrale Publikasies, Potchefstroomse Universiteit vir CHO, Potchefstroom, 2520.

D Crafford

Onderskeiding van die geeste: Hedendaagse Pinksterstrominge in Suid-Afrika, Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys, Instituut vir Reformatoriese Studie 1986, 147 pp. Prys R8,00.

Hierdie publikasie van die Instituut vir Reformatoriese Studie is deeglik, tydige en aktueel. Dit handel oor verskillende aspekte van die hedendaagse Pinksterstrominge, veral soos ons daarmee in Suid-Afrika in aanraking kom. Die boek is 'n versamelwerk wat uit twaalf hoofstukke bestaan. Nege daarvan is deur dosente en predikante uit die Gereformeerde Kerk geskryf, terwyl die Nederduits Hervormde Kerk twee bydraes gelewer het en die Nederduits Gereformeerde Kerk deur een bydrae verteenwoordig word.

In die inleidende hoofstuk word gekyk na die teologie van die Pinksterbewegings (waarby naas kritiek ook waardering vir bepaalde aspekte daarvan uitgespreek word). Hierna word die historiese ontwikkeling van die beweging nagegaan van die Montanisme in die tweede eeu n.C., via John Wesley se Arminianisme en die Amerikaanse Pentekostalisme tot die huidige situasie, soos ons ook in Suid-Afrika daarmee te doen het. Dit stel die leser in staat om die hele saak in perspektief te sien. In daaropvolgende hoofstukke word stilgestaan by kenmerkende leerstukke van die Pinksterstrominge, soos die verwerping van die kinderdoop, die spreek in vreemde tale en geloofsgenesing. Die boek word afgesluit met 'n samevatting van die Gereformeerde standpunt ten opsigte van die kerk en die roeping van die lidmaat in sy eie kerk. In antwoord op die vraag wat die kerk teen die Pentekostalistiese strominge te doen staan, lui die antwoord: "Die kerk moet waarlik kerk wees — wees wat hy beweer dat hy is."

Hierdie werk kan aanbeveel word vir diegene wat hulleself op hoogte wil stel van die Gereformeerde standpunt ten opsigte van die genoemde sake. Dit is maklik leesbaar en interessant en is nie net vir teologies-gekoelde lesers bedoel nie. Dit kan dus ook met vrug in die hand van lidmate wat onder indruk van die Pentekostalisme verkeer, geplaas word.

Omdat die strominge (in meervoud) waaroor dit daarin gaan, in 'n voortdurende proses van verandering verkeer, raak boeke daarvoor gewoonlik gou verouderd en is dit nodig dat telkens opnuut daarvoor navorsing gedoen en geskryf word. Die gesindheid waarin die ondersoek onderneem is, word goed weergegee in die volgende woorde uit die woord vooraf: "Dikwels — reeds in die tyd van die Reformasie — is op hierdie gebied kwistig oor

en weer met modder gegooi — dikwels sonder om ernstig op mekaar se standpunte in te gaan. Hoewel dit moeilik is om altyd aan die nuanseringe tussen die verskillende bewegings reg te laat geskied, wou hierdie werk nie graag weer daaraan meedoen dat Christene mekaar swartsmeer nie'' (bl. 1). Die skrywers verklaar dat hulle moeite gedoen het om nie op hoorsê te gaan nie, maar om hulle bewerings te staaf omdat hulle hulle oordeel nie op hoorsê wou grond nie.

Terselfdertyd huiwer hulle egter ook nie om duidelik standpunt in te neem nie. So kom hulle dan tot 'n teologies verantwoorde slotsom oor sake wat in ons tyd vir baie in die brandpunt van belangstelling staan en wat vir meer as een lidmaat vroe skep waarop hy nie die antwoorde het nie.

A J Smuts

J Kinghorn (red.), *Die NG Kerk en apartheid*, MacMillan Suid-Afrika, Johannesburg 1986, 263 pp. Prys R29,95.

Apartheid het in die gedrang gekom. Of dit nou gesien word as praktiese politieke beleid, as ideologie van volkereskeidenheid of as teologie van veelvolkigheid — die ernstige kritiek daarteen van vele kante af, verplig mense om die geldigheid daarvan opnuut te toets in die lig van die Skrif. Dit is presies ook wat hierdie boek met groot erns wil doen. In die eerste Afdeling word na Apartheid gekyk vanuit 'n juridiese en sosiologiese gesigshoek. Die prentjie wat na vore tree is hoegenaamd nie gerusstellend nie. So toon prof. M Wiechers aan dat apartheidswetgewing die totale regstelsel in Suid-Afrika onder verdenking geplaas het. J P Groenewald toon aan hoe die beleid wat bedoel was om spanning en wrywing tussen rasse te verminder die teenoorgestelde uitwerking gehad het en met sy strukture van ongelykheid juis wrywing, verbittering en vervreemding bevorder het. Hoewel dit in teorie die bedoeling was, het die beleid in die praktyk nie voorsiening gemaak vir die aansprake en aspirasies van alle swart mense nie. Die gevolg was groeiende opstand daarteen — 'n proses wat vanaf 1960 versnel het en na 1976 in 'n rewolusionêre stroomversnelling verander het. Die beleid is onder hewige politieke druk geplaas en aanpassings moes noodwendig gemaak word. Die ideologiese dimensies wat die beleid aangeneem het in die politiek en die teologiese keersy daarvan in die kerk het veroorsaak dat baie afsonderlikheid as ewige norm wou verdedig en die koerswysiging nie kon aanvaar nie. So het die wegbeweeg vanaf apartheid ook weer staat en kerk in 'n nuwe krisis gedompel. Apartheid bly dus in Suid-Afrika 'n gelaaide term. Die verdienste van die boek is dat dit onbevange en krities na die grondslae, implementering en gevolg van die beleid kon gaan kyk en ook na die rol van die kerk daarin.

Prof. M Wiechers soek die juridiese hart van die apartheidbeleid in die kolonialisme van die negentiende eeu. Die gees van meerderwaardigheid van die Europeaan uit dié periode sowel as die staatkundige, ekonomiese en kulturele oorheersing van die koloniale gebiede sou dan voortgesit word in die gees van die apartheidsgedagte. Die vraag kom egter op of die motief van koloniserings werklik so 'n rol gespeel het by die Afrikaner?

Die Voortrekkers het die politieke en kulturele identiteit van swart volke erken asook die soewereiniteit van swart owerhede oor hulle eie grondgebied. Dit blyk uit verdrae wat gesluit is met opperhoofde en uit die erkenning van state soos Swaziland en Lesotho. Die vraag kan gevra word of die politieke ontvoogding van tuislande na 1948 nie 'n voortsetting is van die tradisionele beleid van die Voortrekkers nie en dus eerder 'n proses van dekoloniserings as van koloniserings? Dat baie Afrikaners egter ook mettertyd besoedel is met

tipiese meerderwaardigheidsgevoelens van die negentiende eeu kan nie ontken word nie. In hierdie ontleding van die eerste afdeling is voldoende aangetoon dat apartheid, hoe goed ook bedoel, aanleiding gegee het tot soveel ongelukke strukture en soveel bitterheid dat dit die toets van geregtigheid nie kon deurstaan nie.

In Afdeling B word die grondslae, ontwikkeling en toepassing van 'n teologie van apartheid nagegaan.

Dr. J Kinghorn gaan hier op 'n bekwame wyse in op faktore wat bygedra het tot die ontstaan van 'n apartheidsteologie. Al word 'n faktor soos Kuyperianisme na my mening oorbeklemtoon, is die geheelbeeld wat geskets word tog insiggewend en waardevol. Verder word die proses beskryf van hoe die sendingbeleid uitgegroe het tot 'n verskeidenheidsteologie. Die rol van die Federale Sendingraad word krities bekyk en die besluite van sinodes oor Apartheid word nagegaan. Kinghorn bekyk ook die beleidstuk *Ras, Volk en Nasie en Volkereverhoudinge in die lig van die Skrif* teologies-krities en lê die ontledings deeglik in. Hy kom tot die konklusie dat ons hier te doen het met dié klassieke formulering van 'n apartheidsaangepaste pluriformiteitsleer. Hoewel daar nog sterk klanke van 'n skeppingsteologie in die stuk deurslaan, het ons hier tog al na my mening 'n poging tot herformulering nadat die kerk begin besef het dat 'n beleid van totale skeiding wat hy voorgestaan het, nie meer haalbaar is nie.

Kinghorn toon tereg aan dat die NG Kerk deurgaans opreg gestreef het na geregtigheid vir alle mense. Afsonderlike ontwikkeling is gesien as die beste wyse waarop die gekleurde volke ontwikkel en opgehef kon word sonder dat hulle hoof mee te ding met blanke kapitaal en kundigheid.

Die kerk het egter te laat besef dat die uitwerking van die beleid vir 'n groot deel van die swart bevolking presies die teenoorgestelde was as die goeie aanvanklike bedoelinge.

Die verdienste van die boek is dan ook dat dit die kerk se oë open vir die negatiewe gevolge in die praktyk en vir die ideologiese afmetings wat apartheidsteologie aangeneem het.

Prof. C F A Borchardt stel dit in sy bydrae dat dit verkeerd sou wees om te beweer dat die NG Kerk die beleid van Apartheid geskep het en aan die regering deurgegee het. Hy kritiseer die wyse waarop afsonderlike kerkvorming gelate in die kerk aanvaar is en later tot norm en beginsel verhef is. As hy egter die konstituering van 'n afsonderlike sendingkerk in 1881 as noodlottig bestempel, is hy te eensydig in sy beoordeling. Dit is inderdaad waar dat dit die Ned. Geref. Kerk verdeel het en dat dié verdeling moeilik weer ongedaan gemaak kan word. Aan die ander kant is dit egter ook waar dat dit 'n geestelike tuiste vir bruin mense geskep het en ruimte geskep het vir bruin leierskap en -inisiatiewe wat andersins miskien eers baie later na vore sou kom.

Dr. E de Villiers laat die klem val op die kritiek wat vanuit die ekumene op die NG Kerk gerig was. Vir te lank het die kerk hom ongevoelig gehou vir hierdie stem van kritiek en so die korrektiewe begeleiding van ander broeders en susters elders in die wêreld ontbeer. Dit bly 'n groot uitdaging vir die kerk om die isolasie wat hierdeur ontstaan het te deurbreek.

In die laaste afdeling word 'n finale evaluering van apartheidsteologie gegee. Tereg word aangetoon dat dit 'n onhoudbare situasieteologie is met 'n eensydige hermeneutiek. Daarvan moet nou finaal afskeid geneem word. Gelukkig is dit dan ook so dat die Ned. Geref. Kerk van hierdie teologie afskeid geneem het en dat nog slegs die narimpelinge daarvan teenwoordig is.

Dr. Flip Theron toon aan dat juis die *sola gratia*-beginsel vernuwend werk en die NG Kerkfamilie kan help om tot groter eenwording te kom.

Die boek word afgesluit met 'n bydrae van prof. Bernard Combrink waarin hy die hermeneutiese probleem identifiseer en riglyne vir 'n korrekte benadering gee. Daar moet aggesien word van 'n ideologiese benadering en vanuit die perspektief van die Koninkryk

van God in hierdie wêreld moet gepoog word om geregtigheid aan almal te laat geskied.

Hier is inderdaad 'n lesenswaardige boek wat histories en prinsipieel goed verantwoord is en wat die kerk help in sy soektog na nuwe lig en nuwe formuleringe vir 'n veranderde situasie. Die boek is goed gedokumenteer en van 'n uitgebreide literatuurlys voorsien. Dit verplig die Ned. Geref. Kerk om weer krities te kyk na die pad waarop hy die afgelope 50 jaar geloop het.

D Crafford